Η παγκοσμιοποίηση εισβάλλει στο τραπέζι μας... (Γιώργος Σταμπουλής, διδάκτωρ Επιστημονικής και Τεχνολογικής Πολιτικής)

Categories : ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Date : 17 Ιανουαρίου, 2006

Η παραγωγή των μεταλλαγμένων, προϊόντα απαράλλαχτα και χωρίς ταυτότητα, ισοπεδώνει τη διαφορετικότητα στον διατροφικό πολιτισμό.

Η κινηματογραφική επιτυχία του Τ. Μπουλμέτη «Πολίτικη κουζίνα» μάς θύμισε ότι οι διατροφικές μας συνήθειες δεν αποτελούν απλώς ένα μηχανισμό κάλυψης των –φυσιολογικών– ενεργειακών απαιτήσεων του οργανισμού. Η τροφή είναι αναπόσπαστο τμήμα του πολιτισμού. Ο διατροφικός πολιτισμός συμπυκνώνει τις αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στις ανθρώπινες κοινωνίες και την οικονομία της σχέσης ανθρώπου – φύσης, της προσαρμογής των κοινωνιών στο φυσικό περιβάλλον τους. Η τροφή είναι επικοινωνία, σύμβολο της ταυτότητάς μας, ερέθισμα των βασικών αισθήσεων. Το γνωρίζουμε όσοι έχουμε μαγειρέψει για τον ή τη σύντροφό μας, την οικογένεια ή τους φίλους. Θυμόμαστε τη χαρά της ανακάλυψης μιας γευστικής όασης σε ένα χωριό του Πηλίου, των Αγράφων ή των Σποράδων, και την υπερηφάνεια με την οποία μοιραζόμαστε το μυστικό με φίλους. Η ταπείνωση της γεύσης και της όσφρησης συνιστά υποταγή της ζωής στα γρανάζια των «μοντέρνων καιρών», απαλλοτρίωση της ύπαρξης.

Η γευστική ποικιλότητα, η πανδαισία της παραδοσιακής κουζίνας είναι άμεσα συνυφασμένη με τα υλικά του κάθε τόπου και με τις ανταλλαγές συνταγών και υλικών. Κάθε πολιτισμός μπολιάζει και μπολιάζεται με στοιχεία άλλων, τα οποία αφομοιώνει οργανικά στο απόθεμα της παράδοσής του. Για να είναι δυνατή αυτή η διαρκής ανταλλαγή, είναι απαραίτητη η διαφοροποίηση των προϊόντων κάθε τόπου.

Τόσο η διάδοση των «μεταλλαγμένων» στην τροφική αλυσίδα όσο και η διάχυσή τους στην αγροτική παραγωγή έχουν, σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, σημαντικές και κυριολεκτικά ανεπανόρθωτες συνέπειες τόσο για τη δημόσια υγεία όσο και για το περιβάλλον. Η απειλή δεν συνίσταται μόνον στην επιμόλυνση ανθρώπων και φύσης με γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς. Δεν είναι δυνατό με τις γνώσεις που έχουμε σήμερα να προβλέψουμε πόσο εκτεταμένη θα είναι η ζημιά στο περιβάλλον. Κάθε φορά που εξαφανίζεται ένας κρίκος ενός οικοσυστήματος, δεν διαταράσσεται απλώς η ισορροπία του, αλλά ακυρώνεται η συνέχεια. Αποστερούμε από τις επόμενες

γενιές τη δυνατότητα να μάθουν από τη φύση και να αξιοποιήσουν πόρους που εμείς σήμερα, με το επίπεδο γνώσης που διαθέτουμε, δεν είμαστε σε θέση να το πράξουμε.

Ο Jeremy Rifkiπεριέγραψε γλαφυρά πώς ο αιώνας της βιοτεχνολογίας στη βιομηχανία τροφίμων θα σημάνει, σύμφωνα με τις πολυεθνικές όπως η Monsanto, την παραγωγή της τροφής εξ ολοκλήρου σε εργοστάσια (αντί της αγροτικής παραγωγής). Η ύβρις απέναντι στη φύση συνίσταται στην αλαζονεία του τεχνοκρατισμού απέναντί της. Η πεποίθηση ότι η πολύπλοκη ολότητα της φυσικής διαδικασίας μπορεί να μειωθεί σε μερικές βιοχημικές εξισώσεις, η γραμμική αντίληψη για τα φυσικά και κοινωνικά φαινόμενα αναπαράγεται καθημερινά στον κυρίαρχο λόγο και πράξη. Η βιοτεχνολογική επανάσταση αποτελεί συνέχεια μιας άλλης, ανεκπλήρωτης, της «πράσινης επανάστασης», αλλά και άλλων μύθων για την επίλυση των προβλημάτων των ανθρώπινων κοινωνιών με μόνο όπλο την τεχνολογία, όπως η πυρηνική ενέργεια. Ομως, οι πληγές που άνοιξαν αυτές οι λύσεις είναι μεγάλες και χρόνιες: ερημοποίηση, υπεράντληση και ρύπανση του υδροφόρου ορίζοντα, ώθηση σε μεγάλες εκμεταλλεύσεις και ανεργία στην ύπαιθρο, αποδιάρθρωση των τοπικών κοινωνιών. Γνωρίζουμε σήμερα ότι δεν υπάρχουν τεχνικές λύσεις στα κοινωνικά προβλήματα. Κάθε τεχνολογία, όσο και αν παρουσιάζεται ως ουδέτερη, γνωρίζουμε ότι έχει βαθιά πολιτικό και κοινωνικό χαρακτήρα.

Βιοτεχνολογία ή βιοκαλλιέργεια;

Ο αγώνας γίνεται ανάμεσα στη βιοτεχνολογία και την οργανική γεωργία (ή βιοκαλλιέργεια). Στο επίκεντρο της διαμάχης βρίσκεται ο ρόλος του αγρότη παραγωγού. Οι πολυεθνικές που προωθούν τα μεταλλαγμένα λένε πως «ό,τι χρειάζεται για να έχετε μια αποδοτική καλλιέργεια, σας το παρέχουμε εμείς. Ο αγρότης δεν έχει παρά να ακολουθήσει τις οδηγίες μας». Η προστιθέμενη αξία της δουλειάς του είναι ασήμαντη. Η συμβολή του (να οδηγήσει το τρακτέρ, να χτίσει το θερμοκήπιο, να ανοίξει τη βάνα ποτίσματος, να ραντίσει) δεν είναι αποφασιστικού χαρακτήρα για τη διαμόρφωση του τελικού προϊόντος. Και το προϊόν του θα είναι ίδιο με όλων των άλλων αγροτών και κατάλληλο για τις χρήσεις που θα έχουν προκαθορισθεί μόνον. Με άλλα λόγια, στερείται οποιαδήποτε ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και διαπραγματευτικά χαρτιά. Επιπλέον, για να είναι οικονομικά αποδοτική η καλλιέργεια, οι εκμεταλλεύσεις θα πρέπει να γίνουν ακόμη μεγαλύτερες σε έκταση και πιο εντατικές, με προφανή αποτελέσματα την αύξηση της ανεργίας στην ύπαιθρο και τελικά την εγκατάλειψή του.

Από την άλλη, η βιοκαλλιέργεια απαιτεί την παραγωγή γνώσης για κάθε καλλιέργεια τοπικά. Δεν αρκεί η γενική γνώση της επιστήμης. Απαιτείται η μελέτη των τοπικών συνθηκών, η διαρκής συσσώρευση γνώσης για την παραγωγή διακριτών και

μοναδικών προϊόντων. Ο ρόλος του αγρότη και των συμβούλων του (γεωπόνων, κτηνιάτρων κ.λπ.) είναι κρίσιμος. Είναι φορείς μοναδικής γνώσης, πηγή της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων τους. Στις παλιότερες γενιές η γνώση αυτή πήγαινε από γενιά σε γενιά μέσα από τις παραδόσεις και τα έθιμα. Η σύγχρονη επιστήμη έχει κωδικοποιήσει αυτήν τη γνώση ώς ένα βαθμό, αλλά ο δρόμος είναι μακρύς.

Επιπλέον, η εγγύτητα ανάμεσα στην πρωτογενή παραγωγή και τη μεταποίηση είναι σημαντική. Τα γεωργικά προϊόντα κάθε τόπου συναρτώνται άμεσα με τις τοπικές συνταγές και τις διατροφικές συνήθειες. Η μοναδικότητα του ενός συμβάλλει στη μοναδικότητα του άλλου, αναδεικνύοντας ευκαιρίες για παραπέρα παραγωγικές δραστηριότητες στον δευτερογενή τομέα, με άμεσες επιπτώσεις τόσο στην οικονομική βιωσιμότητα των τοπικών κοινωνιών όσο και στα επίπεδα απασχόλησης. Οι γυναικείοι συνεταιρισμοί, που φυτρώνουν σε όλη τη χώρα, προσπαθούν να αξιοποιήσουν αυτήν τη μοναδικότητα.

Από τα παραπάνω συνάγεται πως παραγωγή και κατανάλωση είναι άμεσα αλληλεξαρτώμενες. Από τη μία, η μαζική παραγωγή απαράλλαχτων προϊόντων απαιτεί τη μαζική κατανάλωση, την ισοπέδωση της ποικιλότητας του διατροφικού πολιτισμού, την παγκοσμιοποίηση της αυτοκρατορίας του αμερικανισμού και του πολιτισμού της. Μαζί της συμπαρασύρει και τις τοπικές κοινωνίες των παραγωγών και τον πολιτισμό τους. Από την άλλη, η έμφαση στην ανάπτυξη διακριτής ταυτότητας των προϊόντων συμβαδίζει με την ανάπτυξη της πολιτισμικής διαφορετικότητας, με την παγκοσμιότητα των πολιτισμικών ανταλλαγών.

Επένδυση σε θετικές επιλογές

Θα ισχυρισθούν κάποιοι ότι η βιολογική γεωργία δεν είναι τόσο αποδοτική και αξιόπιστη. Ομως, η αποτελεσματικότητα κάθε τεχνολογίας εξαρτάται από την επένδυση που έχει γίνει για την ανάπτυξή της. Πώς κατανέμεται η εθνική και κοινοτική δαπάνη για έρευνα και ανάπτυξη ανάμεσα στις δύο εναλλακτικές; Οπως δείχνουν έρευνες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι αποδόσεις των τεράστιων επενδύσεων στη γεωργική βιοτεχνολογία είναι πολύ φτωχές, ενώ αντίστροφα, η βιολογική γεωργία εξακολουθεί να κερδίζει έδαφος, αν και έχει τύχει σχεδόν πλήρους αδιαφορίας για την οικοδόμηση των απαραίτητων μηχανισμών υποστήριξης και ελέγχου.

Η μάχη είναι σαφώς πολιτική, και σε αυτή το αγροτικό, το καταναλωτικό και το οικολογικό κίνημα βρίσκονται από την ίδια πλευρά και με ταυτιζόμενους στόχους. Το ηθικό και το πολιτικό διακύβευμα αφορά την κοινωνία των πολιτών στο σύνολό της. Δεν περιορίζεται στην άμυνα απέναντι στα μεταλλαγμένα προϊόντα. Απαιτεί την επένδυση σε θετικές επιλογές για τις τοπικές κοινωνίες, τη βιώσιμη ανάπτυξη και

την κοινωνική συνοχή. Οι επιλογές των κυβερνήσεων αφορούν το μέλλον της κοινωνίας, του πολιτισμού και της ταυτότητάς μας. Στους επόμενους μήνες, τα όργανα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης θα κληθούν να προστατεύσουν την υγεία των πολιτών και την περιβαλλοντική κληρονομιά των επόμενων γενεών:

— Να κηρύξουν τους νομούς και τις περιφέρειες ζώνες ελεύθερες από μεταλλαγμένα.

— Να επιβάλουν την πλήρη σήμανση των προϊόντων και να ενισχύσουν τους μηχανισμούς ελέγχου.

— Να διεκδικήσουν πόρους και υποστήριξη για την ανάπτυξη ενός σύγχρονου και βιώσιμου αγροτοβιομηχανικού συμπλέγματος, με βάση τις μικρομεσαίες εκμεταλλεύσεις και μεταποιητικές επιχειρήσεις.

(*) Ο κ. Γ. Σταμπουλής είναι , εντεταλμένος επίκουρος καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Διδάσκει μαθήματα σχετικά με την επιχειρηματικότητα, τη βιομηχανική οργάνωση και πολιτική, τη διαχείριση καινοτομίας και τεχνολογίας, την ανάπτυξη προϊόντων.

(Πηγή: "Καθημερινή" 16-5-2004)